

הדרך היומיומית

מסכת חולין דף קח

טו תשרי התשע"ב

מחתיכה לחתיכה, כולן מותרות, מאחר דסוף החלב להתפשט בכל החתיכות. אמנם כתבו, דלשית רבי אליעזר ממיין, דבחצי חתיכה אין שייך לומר שתיעשה נבילה, אין ראייה מכאן.

יב) גמי, ומאי קסבר אי קסבר אפשר לסוחטו מותר חתיכה אמאי נעשית נבילה. פירש רש"י ד"ה ומאי קסבר וד"ה אי קסבר, דהכי קאמר, דאי סבר רב דאיסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו, וחזר ובישל אותו עם היתר אחר, הותר גם הראשון מפני שנפלט ההיתר ממנה, אמאי חתיכה נעשית נבילה. וכתב הר"ן (מג: מדפי הרי"ף), דמשמע מדבריו דדא ודא אחת היא, ואי לא הא לא קיימא הא. והקשה, דלפי זה לא שייך לישנא "אמאי חתיכה נעשית נבילה", דהא אי קסבר אפשר לסוחטו מותר, היינו הא דאין החתיכה נעשית נבילה. ולפיכך כתב, דאף אי נימא דאפשר לסוחטו מותר, הני מילי אי ידעינן בודאי שנסחט ממנו האיסור, אבל בלאו הכי אפילו אי מוסיף עליה לתשלום שיעור ששים, אין האיסור שנבלע בתחילה בחתיכה ונסרך בה, מתחלק בשוה בחתיכה ובתוספת, ולעולם נשאר רובו בחתיכה, ועיין שם עוד. ולפי זה כתב, דהא דאמרינן אפשר לסוחטו מותר, היינו על ידי דטעים ליה קפילא ארמאה ואמר שאין בה טעם חלב כלל, אבל למאן דאמר אפשר לסוחטו אסור, איסורו מגופו ואפילו נסחט כל החלב שבה, עדיין אסורה ועומדת. ומשום הכי היה אפשר לומר, דאף למאן דאמר אפשר לסוחטו מותר, חתיכה נעשית נבילה, היכא דנשאר בה טעם איסור ומשום הכי מקשי, דאי אמרינן דאפשר לסוחטו מותר, לא מסתבר לומר, חתיכה נעשית נבילה. אמנם בחידושי הרשב"א ובתורת הבית (ד, א) כתב בשם הרמב"ן, דלכולי עלמא אין החתיכה האסורה יוצאת מידי איסורה לעולם, דלא שייך שתפלוט את כל הבלוע בה לגמרי, אלא דמאן דאמר אפשר לסוחטו מותר, סבירא ליה דאי הוי שייך לסוחטו היה מותר, ולהכי סבירא ליה דהקדירה מותרת דלא נעשית החתיכה נבילה, מה שאין כן למאן דאמר אפשר לסוחטו אסור, אף אי הוי שייך לסוחטו היה אסור, לפי דהחתיכה נעשית כנבילה.

יג) גמי, שם. כתב הרא"ה (בבדק הבית ד, א), דהא דבסוגיין דלעיל (ק.) גבי חתיכה נעשית נבילה בשאר איסורין, לא תלינן דברי רב בטעמא דאפשר לסוחטו אסור, לפי דבשאר איסורין לדברי הכל אפשר לסוחטו אסור, דכיון שנבלע האיסור בהיתר, אמרינן דנאסר ואינו חוזר להיתרו, מה שאין כן בבשר וחלב דתרוייהו היתרא נינהו. והר"ן (מג: מדפי הרי"ף) כתב, דבאמת אף בשאר איסורין נחלקו אם אפשר לסוחטו אסור, והא דלא אמרינן התם דהיינו טעמא דרב, לפי שמה שחתיכה נעשית נבילה בשאר איסורין אינו אלא גזירה משום בשר בחלב, [עיין מה שכתבנו בעמוד ב אות טו], ולהכי לא אמרינן לה אלא הכא, דהוי עיקרא דדינא.

דף קח ע"ב

יד) תוס' ד"ה אמאי, מכאן היה מדקדק רבינו שמואל דלמ"ד מין במינו לא בטיל צריך תרי ששים ששים ברוטב לבטל טעם חתיכת נבלה וששים בחתיכות היתר לבטל טעם רוטב היוצא מן הנבלה. וכן שיטת רש"י לקמן (קט.) ד"ה ותו עיין שם אות ג. והקשה בחידושי הגרע"א, מה מהני שיש

דבר דחידושו הוא קולא, אין למדין ממנו אף חומרא, דהא חידושא דהכא קולא הוא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלבא שרי, אף שבכל מקום כבוש כמבושל, ואפילו הכי אמרינן דמשום הכי אין למדין ממנו לאסור טעם כעיקר. [וכן כתבו תוס' במועד קטן (ח.) ד"ה נפקא, לפי גירסת הגהות מהר"י לנדא (שם) ובשו"ת נודע ביהודה (תנינא יור"ד סימן לו)]. וכתבו בשו"ת חתם סופר (יור"ד סימן פה) ובשו"ת נודע ביהודה (שם) והשיירי קרבן (נזיר פ"ו ה"א כז.) והמלא הרועים (ח"ב אות ח בכלל מחידוש לא ילפינן) ובהקדמה לשו"ת העמק שאלה, דמשום הכי נידר רש"י מפירוש התוס', דסבירא ליה מכח סוגיין דלעיל (צח:), דלמדין חומרא מדבר שחידושו הוא לקולא. וכן דייק בשו"ת מהרש"ל (סימן לג. נדפס גם בשו"ת הרמ"א סימן יג) מרש"י ד"ה מ"ט, דדבר שחידושו הוא לחומרא אין למדין ממנו חומרא, אבל קולא למדין. ודלא כתוס' (שם). ובחידושי הריטב"א במועד קטן (י:), כתב, דנחלקו בזה רבי ורבי יהודה שם. [אמנם הנודע ביהודה כתב כן מדעתו, והסיק דאין לפרש כן]. והגינת ורדים (כלל נב) כתב, שהחידוש בבשר בחלב הוא, לאו היינו הקולא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלב שרי, ולא החומרא דאי בישלו אסור, אלא עצם מה שבשרייה מותר ובבישול אסור. וכן משמע בריצב"א בשיטה מקובצת בבא בתרא (לא:).

ט) תוס' ד"ה אמר רבא, דיחויא בעלמא הוא דמהכא ליכא למילף וכו'. אמנם שיטת רש"י לעיל (צח:), ד"ה לטעם כעיקר, דרבא סבירא ליה דבחולין טעם כעיקר לאו דאורייתא. וכן שיטת חידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן (שם).

י) גמי, אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבילה וכו'. פירש רש"י ד"ה אמר רב, דרצה לומר דהא דתנן במתניתין אם יש בנותן טעם באותה חתיכה אסור, לאסור כל הקדירה קאמר וכו'. וכתב הדרכי משה (יור"ד סימן צב סק"ב) בשם הר"ן (מג. מדפי הרי"ף, עיין שם), דלדעת רש"י, אפילו לא ניער את הקדירה, אוסרת החתיכה את כל הקדירה, הואיל ומקצתה ברוטב, כמו שכתבנו באות א. אמנם הרשב"א בתורת הבית (ד, א) כתב, שאין הרוטב מערב מה שבלעה החתיכה מחוץ לרוטב, ומשום הכי אף שהחתיכה נאסרת כולה, אין שאר הקדירה אסורה עד שינער אחר כך את הקדירה. והמרדכי (סימן תרצא) כתב, דיש שרוצין לומר, דאף אותה החתיכה עצמה אינה נאסרת אלא עד מקום שמגעת ברוטב, דהרוטב ושאר החתיכות מסייעות לבטל את החלב שנבלע בחלק החתיכה שבתוך הרוטב. אמנם שיטת הרא"ה (בבדק הבית שם) והר"ן (מג. מדפי הרי"ף), דאפילו היכא דלא היתה החתיכה בתוך הרוטב, נאסרת הקדירה אפילו היכא דלא ניער וכיסה, דכיון דהחתיכה נעשית נבילה, חוזרת ואוסרת את הנוגע בה וכל הקדירה נאסרת. ועיין מה שכתבנו בעמוד ב' אות כז.

יא) גמי, שם. כתבו התוס' לעיל (ק.) ד"ה בשקדם, דלפי זה, היכא דאין בה בנותן טעם בחתיכה מותרת, אף שבתחילה נתנה הטיפה טעם במקום נפילתה, ולא אמרינן דאותו מקום ייעשה נבילה לאסור כל החתיכה, והיינו משום דסוף החלב להתפשט בכלה. ולפי זה כתבו דחלב שנפל על חתיכה של בשר רותח המונח בסל מלא חתיכות בשר רותחות, ויש בחלב כדי ליתן טעם בחתיכה שנפל עליה, ואין בו כדי ליתן טעם בכלם, אם חלב מפעפע

הדרך היומית

מסכת חולין דף קח

טו תשרי התשע"ב

ואם כן שמנונית הגדי בטל בששים.

יט) גמ', חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשולן זה עם זה אמר רב לוקה על אכילתו וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, מאי שנא מכל איסורין שבתורה דאכילה בכזית ומשקין ברביעית, והכא נמי יהיה שיעור החלב ברביעית, ולפי זה לא יהיה חייב עד שיאכל כזית בשר בפני עצמו או רביעית מחלב בפני עצמו, ולא על ידי צירוף, דהא אוכל ושותה אינו מצטרף.

כ) גמ', שם. כתב הפרי מגדים (בפתיחה כוללת להלכות פסח ח"ב פ"ג אות ד), דשיעורא דאיסור הנאה בבשר בחלב, בכל שהוא. והצל"ח (פסחים כב:); כתב, דהוא בכזית. ובשו"ת הגרע"א (מהדו"ק סימן קצ) כתב, דהוא בששה פרוטה. וכן כתב הפרי מגדים בפתיחה להלכות ברכות (סימן רב אות ח).

כא) גמ', לעולם לא מצטרפי וכו' ולוי אמר אף לוקה על בשולו. כתב הפרי מגדים (בפתיחה לבשר בחלב ד"ה וחצי שיעור), דאיסור חצי שיעור בבישול בשר בחלב, לכאורה תלוי בטעמא דחצי שיעור אסור מן התורה, דאי נימא דהיינו משום דכל שעה חזי לאצטרופי, ובעשייתו חצי שיעור אכתי יכול לעבור איסור גמור, הכא אינו אסור מן התורה, דהא אף אם יבשל עוד חצי שיעור, לא יצטרף עם החצי שיעור האחר למלקות, ואי משום שהיה אפשר בתחילה לעשות איסור שלם, הכא נמי אסור. כתב בשו"ת נפש חיה (יור"ד סימן יב), דאי ליכא איסור מן התורה לבשל פחות מכשיעור, לשיטת לקמן (קיד:); דהאיסור הוא משום "לא תאכל כל תועבה", הוא הדין דלא נאסר באכילה, דכיון דאין איסור בבישולם אינו בכלל תועבה.

כב) גמ', ולוי אמר אף לוקה על בשולו. כתב המנחת חינוך (מצוה צב), דללוי חייב אף אם אחד מהם יותר מחצי זית והשני פחות מחצי זית, דהעיקר הוא, שמשניהם יחד יהיה כזית.

כג) גמ', ובאי זה בשול אמרו בבשול שאחרים אוכלין אותו מחמת בשולו. פירש רש"י ד"ה אחרים, דהיינו שנתבשל כל צרכו. וכתבו הפרי מגדים (בפתיחה להלכות בשר וחלב) והמנחת חינוך (מצוה ז אות ג), דרצה לומר דבעינן בישול גמור שראוי לרוב בני אדם. אמנם בחידושי הריטב"א הבין דכוונת רש"י, דסגי בבישול כמאכל בן דרוסאי, וחשיב "כל צרכו" לפי שדרך הנכרים לאכול כך. וכן שיטת הפרי חדש (סימן פז סק"ג) והחוות דעת (סימן צא סק"ז).

כד) גמ', שם. כתבו הבית מאיר (יור"ד סימן פז) ובשו"ת בית יצחק (או"ח סימן פב אות ב), דמכל מקום אסור מן התורה לבשל אף בפחות משיעור זה משום חצי שיעור, דהא חזי לאיצטרופי לאיסור שלם אי יבשלו כשיעור. אמנם בדעת הפרי חדש (יור"ד סימן פז סק"ב) כתב הבית מאיר, דליכא איסור דחצי שיעור, דחשיב חצי איסור ולא חצי שיעור, ודמי לחצי מלאכה בשבת דלא חשיב מלאכה.

כה) גמ', שם. בחידושי הריטב"א משמע, דבפחות מהאי שיעורא, אף האוכלו אינו לוקה. אבל הפרי מגדים (בפתיחה לבשר בחלב) כתב, דאי נפל בשר לחלב שבכלי ראשון, אפילו אי הוציא והוא משם מיד, נאסר באכילה והנאה מן התורה, דרק איסור בישול ליכא. והדרכי תשובה (יור"ד סימן פז סק"ג) כתב בשם הישועות יעקב, לחלק בין הבשר לחלב, דהבשר אינו נאסר בפחות משליש בישול, אבל החלב נאסר מיד, לפי שהחלב דרך לאוכלו

בחתיכות לבטל הרוטב מדין "סלק", הא כיון שנפלט מהבשר רוטב ממש שנעשה נבלה, להוי כמו מיא דאיסורא שנבשלו עם מיא דהיתרא, דאפילו היו שם הרבה חתיכות, המים אסורים, דלא שייך לומר "סלק", דבתוך המים איכא טיפת מים של איסור, ולא בטל לרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטל. וכתב דצריך לומר, דמה שכתב הרשב"ם דאיכא שישים בחתיכות לבטל טעם רוטב, היינו מוהל הבשר שיצא ממנו, והוי כולה לח בלח, ושפיר אמרינן "סלק".

טו) בא"ד, והלא בעלמא חתיכה של היתר נעשית נבלה מדרבנן. וכן כתב הר"ן (מט: מדפי הרי"ף), ד"חתיכה נעשית נבלה" בשאר איסורין הוי מדרבנן, משום שגזרו אטו בשר בחלב דנאסר מן התורה, משום גזירת הכתוב דבשר שנתבשל בחלב נעשה איסור מחמת עצמו. והיראים (השלם סימן מח) כתב, דכיון דאיכא שם איסור על החתיכה, חיישי רבנן דאי לא נצריך לשער לפי שישים, אף בחתיכת נבלה ממש לא ישער לפי כולה. אמנם הפלתי (סימן צב סק"ט) והגרע"א (בגליון שולחן ערוך ליו"ד סימן צב לש"ך סק"יב) כתבו בדעת תוס' לעיל (ק:). ד"ה בשקדם (בנמשך לעמוד ב), ולהלן ד"ה שנפל, דאף בשאר איסורין חתיכה עצמה נעשית נבלה מן התורה, ומכל מקום אין לוקין על כזית מן החתיכה, וכדביאר בשו"ת מהרי"ק (שורש קנא), דהווי כחצי שיעור. ועיין עוד באות הבאה.

טז) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת, וכתב הפרישה (יור"ד סימן צב סק"ג בהג"ה), דאי חתיכה נעשית נבילה מן התורה, היינו משום דגמרינן לה בקל וחומר מבשר בחלב דמותרים בפני עצמן, ואפילו הכי כשנתבשלו יחד נעשו נבלה, כל שכן איסור שנבלע בהיתר. והפלתי (סימן צב סק"ט) כתב, דלרבא דאמר לעיל (עמוד א), דבשר בחלב חידוש הוא ואין למדין ממנו, כולי עלמא מודו דאין חתיכה נעשית נבילה בשאר איסורין אלא מדרבנן, ודברי תוס' שהבאו באות הקודמת, דהוי מדאורייתא, היינו אליבא דאביי דסבר דלא הוי חידוש ולמדין ממנו, ולפי מה שכתבו התוס' לעיל (עמוד א') ד"ה מבשר, שאביי חזר בו, אף לאביי אין חתיכה נעשית נבילה אלא מדרבנן. אמנם הגרע"א (המובא באות הקודמת) סבר, דשיטת תוס' לעיל (ק:); היינו אף אליבא דהלכתא, וכן פסק המהרי"ק (שורש קנא), דאף בשאר איסורין חתיכה נעשית נבילה מן התורה.

יז) רש"י ד"ה גדי אסרה תורה, ואפילו חלב מותר ואפילו היה בבשר שיעור גדול לתת טעם בשר בכל החלב ס"ל נמי לרב דחלב מותר. כתבו הראש יוסף והלב אריה, דרש"י אזיל לשיטתו לעיל (צח:); ד"ה לטעם כעיקר, דטעם כעיקר נאסר מדרבנן, ואין הכי נמי דמדרבנן מודה רש"י דנאסר החלב בכהאי גוונא, ומשום הכי נקט רב כזית בשר שנפל לתוך יורה, דבלאו הכי אסור מדרבנן. ועיין עוד תוס' ד"ה גדי, ומה שכתבנו שם באות הבאה.

יח) תוס' ד"ה גדי, בתוה"ד, משום דאם נפל לתוך חלב מועט היה נחשב הכל כגדי משום שמנונית הבשר וכו'. ביאר הלב אריה, דכוונתם דהיה אסור מן התורה, משום דסבירא להו דטעם כעיקר אסור מן התורה, ולפי זה צריך לומר דהא דהתירה התורה החלב, היינו אם יש שישים לבטל הבשר, ואתיא לאורויי, דלא נימא דהחלב הנכנס בבשר נאסר שם וחזור ואסר שאר החלב מחמת מין במינו, ואף בדאיכא שישים אסור, אלא החלב מותר מצד עצמו,

הדרק היוזמי

מסכת חולין דף קח - דף קט

טו תשרי - טז תשרי התשע"ב

אפילו חי, והבשר נתן בו טעם מיד בתחילת בישולו.

כו) רש"י ד"ה ניער, בתוה"ד, וכן המכסה אותה מפני שמי השוליים עולין עד פיה ויורדין. כתבו **התוס' לעיל (צו:)** ד"ה **אם**, דמשמע מדבריו אלו, דאפילו החתיכה שנפלה הטיפה עליה מקצתה בתוך הרוטב, אי לא ניער או כיסה, אין הרוטב והחתיכות האחרות מסייעים לבטלה. וכתב **המהרש"א (שם)**, דראיתם ממה שכתב רש"י, שמי השוליים עולין עד פיה, ולא סגי ליה במעלה הרתיחה במקצת החתיכה. **והמהר"ם** שיה שיה כתב לדייק כן **מרש"י ד"ה מפלט**, דכתב שהחלב בגגה של חתיכה הוה.

כז) גמ', אילימא לא ניער כלל ולא כסה כלל מבלע בלע מפלט לא פלט. כתב **הר"ן (מג. מדפי הרי"ף)**, דסלקא דעתין השתא דאפשר לסוחטו מותר, ולהכי אין חתיכה זו שקבלה טעם מן החלב נידונת כחתיכת בשר אסור, אבל למאי דמסקינן דאפשר לסוחטו אסור, אף שלא ניער כלל, אמרינן דכיון שאותה חתיכה נעשית נבלה אוסרת כל החתיכות כולן, וכדביארנו בעמוד א' אות י. אמנם **בחידושי הרשב"א** כתב, דלכולי עלמא לא נאסרה הקדירה כולה אי לא ניער או כיסה. וכן שיטת **תוס' לעיל (צו:)** ד"ה **אפילו**. ועיין עוד מה שכתבנו **לעיל** בעמוד א' אות י.

דף קט ע"א

א) גמ' מכלל דר' יהודה סבר כי ניער מתחלה ועד סוף וכו', אלא ניער מתחלה ועד סוף וכו'. כתב **הטור (יור"ד סימן צב, ב)**, דלאו דוקא מתחלה ועד סוף, דהוא הדין אי ניער רק בתחלה ופסק, נתערב הטעם בכל הקדירה. וכתב **הט"ז (שם סק"ז)**, דהיינו כשניער כל זמן שיש ממשות של החלב על גבי החתיכה. אמנם כתב **הטור, דהרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ט)** סבר, שאם ניער בתחלה ופסק, אסורה, וכתב **הט"ז (שם)**, דהיינו משום דחיישינן שמא לא ניער יפה. אמנם **הבית יוסף (שם ס"ק)** כתב בשם **מהר"י בן חביב**, דאף הרמב"ם סבר דאין צריך ניעור אלא בתחילה.

ב) רש"י ד"ה ותו, בתוה"ד, ובין בחלב הדבוק בחתיכת בשר ויש בו ליתן טעם בה וכו'. כתב **הרי"ד בספר המכריע (סח)**, דמבואר ברש"י דחלב ובשר מין בשאינו מינו הוא, ולהכי מצריך שהחלב יתן טעם בבשר, דאי חשיב מין בשר, אוסר הכל בכל גווני, דמין במינו אינו בטל. והקשה מהא שכתב **רש"י בפסחים (ל)** ד"ה **אמר רבא**, דחלב ובשר מין במינו הוא.

ג) בא"ד, ואין מועילין שאר החתיכות לבטלה דכולן נאסרות ואפילו הן אלף וכו'. כתב **האור גדול (סימן ס, ח)** דמבואר ברש"י כשיטת **הרשב"ם** שהובאה **בתוס' לעיל (קח:)** ד"ה **אמאי**, דלמאן דאמר מין במינו לא בטיל לא מהני ששים בחתיכות לבטל החתיכת נבלה אף היכא דבלעה איסור ממין אחר. וכן הביא **מרש"י בספר הפרדס הגדול (סימן רכד) ובספר האורה (סימן קז)**. וכן כתב **המהר"ם שיה**.

ד) מתני', הכחל קורעו ומוציא חלבו. כתבו **היר יהודה (סימן פז סק"י וסימן צ פיה"ק סק"ב) והאור שמח (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ו)**, דתקנת חכמים שיוציא חלבו, לא הוי משום האכילה לבד, אלא אסרו אף בישולו גרידא, משום בישול בשר בחלב.

ה) רש"י ד"ה הלב, בתוה"ד, ובמס' כריתות מוקי לה בלב עוף שאין בדמו

כזית וכו'. מבואר הכא, דשיעור איסור אכילת דם הוא בכזית, וכן איתא **לעיל (פז:)**. אמנם **ביבמות (קיד:)** קתני דשיעורו ברביעית. ותמה (שם) **הרש"ש**, דבכל דוכתי קתני דשיעורו בכזית. וכתב ליישב, על פי מאי דאיתא **בשבת (עז:)**, דדם שיש בו רביעית יכול לקרוש ולעמוד על כזית, לפי זה אם אכלו כשהוא קרוש שיעורו בכזית, אמנם אם אכלו צלול שיעורו ברביעית. אמנם **בשו"ת בנין ציון (ח"א סימן מט)** הוכיח מגמ' **דלעיל (פז:)**, דאף דם צלול שיעורו בכזית, אמנם הביא שם (בסימן נ) **שהרב ר' עזריאל הילרסהיימר** דחה ראיתו, ועיין עוד שם בסימנים מט-נד. **ובתורה שלמה (פרשת צו)** הביא דבכתב יד מינכן הגירסא בגמ' יבמות, כזית ולא רביעית. וכן איתא **במאירי (שם)**, ולא קשה מידי.

ז) בא"ד, אבל בבהמה חייב כרת אם לא קרעו וכו'. שיטת **רש"י בכריתות (כב.)** ד"ה **דכל דם**, דאדם שבחלל הלב חייבים כרת, לפי שמושך הדם מבית השחיטה בנשימתו, וכונסו בלבו, והוי דם הנפש. אמנם שיטת **הרי"ף (הכא לט. מדפי הרי"ף)**, דאינו חייב כרת אלא על הדם הכנוס ועומד לעולם בחללו של לב, וכדפירש **הר"ן (לח. מדפי הרי"ף)**, דאותו דם לא הוה כדם האיברים, כיון שהוא כנוס בתוכו וכמונח בקופסא.

ז) תוס' ד"ה הלב, בתוה"ד, ואי אפשר לומר כן דבהדיא אמרינן בהקומץ רבה דדם שבשלו אינו עובר עליו אם אכלו. **תוס' במנחות (כא.)** ד"ה **כאן**, כתבו בדעת **רש"י** דזעירי הוא דאית ליה דדם שבשלו אינו חייב עליו, אבל לרבא חייב עליו, ו**ברש"י (שם) ד"ה והא** מבואר, דאף זעירי לא קא פטר למסקנת סוגיית דהתם אלא בחטאות הפנימיות דוקא. וכן כתבו **הסמ"ג (לאוין קטז) והשאגת אריה (החדשות סימן טז)** בדעת **רש"י**.

דף קט ע"ב

ח) תוס' ד"ה אינו, בתוה"ד, ותוס' לקמן (קיא: ד"ה והא) בתר שמעתתא דכבד פי' בקונטרס וכו'. עיין מה שכתבנו שם באות כז.

ט) גמ', הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בשולו ומותר. כתב **השפת אמת (פסחים עד:)**, דאי נימא דטעם היתרו משום דכבולעו כך פולטו, הא דלכתחילה צריך לקורעו קודם בישולו, היינו מטעמא דכתבו הפוסקים, דכל דבר הצריך תיקון אסור לכתחילה לעשותו, ואם כן הכי נמי כיון דבולע הדם נהי דחוזר ופולטו, מכל מקום אסור לכתחילה. ועוד, שמא ישכח ויאכלנו קודם גמר צלייתו דעדיין לא פלט.

י) גמ', הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל. פירש **רש"י ד"ה הא**, דרבי אלעזר אתא לאשמועינן דלצלי לא בעינן לקורעו אלא או שתי או ערב, מה שאין כן לקדירה. וכתב **הראש יוסף**, דבפשיטות כוונת **רש"י**, דהא דאמר רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל, לקדירה מייירי ולא בצלי. אמנם **בחידושי הרשב"א** כתב, דלשיטת **רש"י** צריך להחמיר לכתחילה כשיטת רב יהודה לקורעו שתי וערב אף לצלי. וכתב **הבית יוסף (יור"ד סימן צ סק"א)**, דהרשב"א הבין בשיטת **רש"י**, דרבי אלעזר אתי לאפלוגי אדרב יהודה, דלרב יהודה אף לצלי בעי לקורעו שתי וערב. אמנם הקשה, אמאי לא כתב הרשב"א דבעי אף לטוחו בכותל. **והדרישה (שם סק"ח)** כתב, דבודאי מצריך הרשב"א אף לטוחו בכותל, אלא שלא הוצרך להאריך.

הדרש היוזמי

מסכת חולין דף קט - דף קי

מז תשרי - יז תשרי התשע"ב

אפילו בקרעו. אמנם הלב אריה כתב, דלכאורה אפשר לומר, דרבין נהג כמנהגא דסורא דהחמירו שלא לאכול כחל כלל. [וכן צריך לומר לשיטת רש"י דמתיר אף ללישנא בתרא כחל של מניקה היכא שקרעו].

(ה) גמ', שם. כתב בספר הבתים (שערי בשר בחלב שער שני), דיש מן הגדולים שכתב, דהיינו שהניקה עתה קודם שחיתטה. ויש מי שאמר, דאי כבר הניקה אף על פי שאינה מניקה עתה, דינו ככחל מניקה. ובספר דמשק אליעזר (על המסכת) כתב, דנחלקו בכך רש"י והרמב"ם, דרש"י ד"ה כחל מניקה, כתב, דיש בדדיה חלב כנוס הרבה, והיינו דהניקה עתה. אבל ברמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הי"ב) דייק, דכל שהניקה כבר קרי לה מניקה, עיין שם.

(ו) גמ', חוץ לתחום אכלתינהו. שיטת תוס' לעיל (יח:): ד"ה הני מילי בתירוצם קמא, דהא דנותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם, היינו דוקא באין דעתו לחזור, ולפי זה צריך לומר דהכא נמי לא היה דעתו לחזור. וכן כתב הר"ן בפסחים (יז: מדפי הרי"ף), דהוי מצי למימר, דבצינעא שרי היכא שדעתו לחזור, אלא דבעי לשנויי אפילו בגוונא דאין דעתו לחזור. וכתב הפרי חדש (או"ח תסח סק"ד), דלפי זה, הא דחוץ לתחום מותר, היינו לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותם. אמנם בתשובות הרשב"א (ח"א סימן שלז) כתב, דבאמת היתה דעתו לחזור, ואפילו הכי היכא דהולך מבבל לבבל צריך להחמיר כמנהג המקום שהלך לשם, וכשיטת תוס' לעיל (שם) בתירוצם בתרא, [אלא דנחלקו בהולך מבבל לארץ ישראל, עיין שם]. וכן כתב התורת חיים.

(ז) גמ', ובמה טויתנהו. פירש רש"י ד"ה במאי, היכן היו לך שם עצים. והא דהוצרך לצלותם מחוץ לתחום, היינו כמו שכתבנו לעיל קט. אות ד, דהיכא דאסור לאוכלו אסור אף לבשלו].

(ח) גמ', ודילמא מיינן נסך הויא. בספר המאורות פירש, שהיתה עיר שרובה גוים. ובחידושי הרמב"ן כתב, דבודאי לא בעי למיחש, אלא דלשבושי הוא דבעי משום דעבר אמנהגייהו, והוא נמי לחרופיה קא מהדר ליה. ועיין גם באות הבאה.

(ט) גמ', ודילמא דגול הוה. כתב בחידושי החתם סופר, דאף על פי שבאמצע הדרך נמצאו, ואם כן הוה מצי למימר ליה דשייך למוצאו, מכל מקום רצה להחזיק עצמו כתלמיד חכם דמחמיר על עצמו אף בכהאי גוונא, כדאיתא בירושלמי בשקלים (פ"ז ה"ב). אמנם בחידושי הרמב"ן משמע, דחששא דהכא היינו דשמא בעלי היקב גולו זה, אי הוו גוים, וכפשטא דלישנא דילמא גול הוה. מדכתב, דהא קאמר ליה דלמא דגול הוה, לשבושיה הוא דבעי, משום דעבר אמנהגייהו, והוא נמי לאחויי חורפיה קא מהדר ליה, אבל מיחש לא חישינן להכי, דאם לא כן לא ניקח שום דבר בעולם מן הגויים שמא של גול הוה.

דף קי ע"ב

(י) תוס' ד"ה טלית, בתוה"ד, ונראה דאין ראייה מזה דה"נ אמרינן בהתכלת השוכר בית בחוצה לארץ כל שלשים יום פטור מן המזוזה אע"ג דסתם שכירות לא הויא שלשים יום. וכן כתב הרא"ש (בפסקיו סימן פו

יא) רש"י ד"ה הא קמ"ל, בתוה"ד, ולא בעי שתי וערב אלא לקדרה. כתב הריטב"א דגירסת רש"י, "דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל אלא לקדרה". והר"ן (לח: מדפי הרי"ף) נמי הביא גירסא זו.

(יב) גמ', מכדי כל דאסור לן רחמנא שרא לן כוותיה וכו'. כתב המהרש"א (חדושי אגדות), דהיינו כדי שלא תאמר דאיסורי התורה הוא משום מאיסותה וכיוצא בזה, אלא הכל מגזירת המלך, דאי הוי משום מאיסותה וכדומה הוזה ליה לאסור בכל גווני.

(יג) גמ', שרא לן כבדא. כתב הלבוש (יור"ד סימן עג, א), דטעם היתרו הוא, מדכתיב (בדברים יב, כד) "לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים", ומשמע, דלא אסרה תורה אלא דם הנשפך כמים, והכבד קרוש ועומד מעיקרו בגוף הבהמה. ורבינו בחיי (שם, כג) כתב, דדרשינן לה מדכתיב (שם), "רַק חוֹק לבלתי אכול הדם" ד"רק" אתי למעט כבד. [והפרי מגדים בספרו תיבת גומא (פרשת ויקרא אות גימ"ל) תמה, מנין לו דרשא זו]. והשואל ומשיב (מהדור"ק ח"ג סימן מא) כתב, דלא אסרה תורה אלא דם הראוי לכפרה על המזבח. ועיין גם בערוך השלחן (יור"ד עג, א).

(יד) גמ', לישנא דכוורא. כתבו התוס' במועד קטן (יא.). ד"ה כוורא, דיש מפרשים ד"כוורא" דהכא היינו שם דג ששמו "כוורא", דאין נראה שיהא לכל לשונות הדגים טעם אחד.

(טו) תוס' ד"ה נדה, בסוה"ד, והכל עשה ע"פ הירושלמי. ביאר השואל ומשיב (מהדורא ד' ח"א סימן יט) בשם אביו, דכתבו תוס' בקידושין (כב.). ד"ה שלא ילחצנה במלחמה בשם הירושלמי, דלא הותרה יפת תואר אלא לאחר שנתגיירה, ולכן על פי הירושלמי לא נקט כותית. וכן כתב בהגהות מהרש"ם.

דף קי ע"א

(א) רש"י ד"ה אחוייה, בני המקום. כתב הרש"ש, דלכאורה משמע, דזעירי גופיה אחויה ליה.

(ב) גמ', אמר ליה איכא תנא דאתנייה לרב כחל וכו'. כתב הראש יוסף, דלשיטת רש"י ד"ה דאתנייה, הכי פירושו, דרבי אלעזר תמה איך פליג רב אברייתא דקתני בהדיא "כחל שבשלו מותר" על כל פנים בדיעבד, ואמר ליה [בלישנא בתרא] אני שניתי לו כחל של מניקה לאסור בדיעבד לצלי בלא קריעה כלל, ורב הוא דטעה, משום שרבי חייא שנאה לו סתם, והיה בדעתו דאף באין מניקה אסור, דסבר דהאי תנא פליג אברייתא דכחל שבישלו מותר, ואינו כן, דברייתא מיירי באינה מניקה ואיהו בכחל מניקה שנה ליה.

(ג) גמ', אנא כחל של מניקה שניתי לו. כתב בחידושי הריטב"א, דלפי זה כחל של אינה מניקה שרי לכתחילה אפילו בלא קריעה, וכן הוכיח מהתוספתא (פ"ח ה"ב), דקתני, כחל של מניקה קורעו ומוציא את חלבו. וכן כתב רש"י בכתב יד (מובא בהגהות וציונים, עז והדר אות ח). אמנם כתב הריטב"א, דהגאונים והרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הי"ב), לא חילקו בין מניקה לשאינה מניקה. וכן כתב בחידושי הרשב"א, ודחה הראיה מהתוספתא.

(ד) גמ', רבין לא אכל. כתבו תוס' ד"ה דאתנייה, דהא דלא אכל, דמיירי בכחל של מניקה, וסבירא ליה כלישנא בתרא דלעיל, דכחל של מניקה אסור

הדרק הירמי

מסכת חולין דף קי - דף קיא

יז תשרי - יח תשרי התשע"ב

מליחה, מכל מקום למה נאמר שחולק על רבינו תם, הואיל ויכול להיות שאינו חולק. ובספר התרומה (סימן נז) ובשערי דורא (סימן כד) כתבו, שרש"י פירש כפירוש התוס'. וכן כתב הרא"ש (סימן כז), דכן נראה מפירוש רש"י. אמנם הפרי חדש (יור"ד עג סק"א) כתב, דאין לומר כן בשיטת רש"י שלפנינו, דהא כתב להדיא לקמן (קיא.). ד"ה ומשום, דהספק הוא, שמא אין דם הכבד אוסר כלל.

יז) תוס' ד"ה כבדא, בתוה"ד, ולקמן נמי דקאמר אבל לטחול וכו', היו יודעים דבלא מליחה היו עושין לו וכו'. ביאר המהרש"א, דסבירא להו השתא, דהא דקאמר והני מילי כבדא אבל טחולא וכו', קאי אהא דמספקא ליה לאביי בכבדא. ולהכי לפי פירושה דמספקא ליה אי מהני מליחה לכבד אתי שפיר בפשיטות, דהכי קאמר, דלטחול מהני מליחה, אבל לפירוש רבינו תם דבלא מליחה קמיבעיא ליה, צריך לומר דלטחול לא בעי מליחה, ולפי זה הוצרכו לומר, דהא דמייתי מדשמואל, לפי שהיו יודעין דבלא מליחה היו עושין לו. ועיין עוד מה שכתבנו לקמן קיא. אות יד.

יח) רש"י ד"ה לא מיבעיא לי, דפשיטא לי דכיון דטרודה היא לפלוט ולהוציא כל שעה לא בלעה. הרשב"א בתורת הבית (בית ג שער ג) והמאירי כתבו לפרש, דאינה נאסרת לפי שהכבד חלק מבחוץ, ואינו בולע. אמנם תוס' בפסחים (עד:): ד"ה שאני, כתבו דלא נאמר האי טעמא אלא בלב.

יט) תוס' ד"ה דתנן, בתוה"ד, דבסתמא גם מתחלה היה יודע דמשניות אפילו דזרעים וטהרות היו שגורות בפייהם. כתב התפארת יעקב, דברש"י בבבא מציעא (קיד:): ד"ה בארבעה מבואר, דזרעים וטהרות לא היו שגורות בפייהם כל כך. [וכן כתב להדיא רבינו חננאל (שם) בשיטת הקדמונים]. והוסיף, דהיא נמי כוונת רש"י (הכא) ד"ה דתנן, דכתב, דבסדר זרעים היא. ומה שהביאו ראייה מפרק תולין דחה, דבני ארץ ישראל היו בקיאים בהם, משום שהיו נוהגין זרעים וטהרות ולא בשאר הארצות. אמנם אכתי הקשה, דמכל מקום כשחזר רב ספרא בודאי ידע המשנה, ולמה לא פשיט ליה מינה.

דף קיא ע"א

א) גמ', וקריבו לן קניא בקופיה ואכלנא. כתב התפארת יעקב, דלשון "ואכלנא" אינו מובן, דאיך בא לפשוט ממה שאכל הוא גופיה. ואי אתי לפשוט מיהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, אין צורך לומר ואכלנא. ואי אתי לפשוט מבנו של רבי אמי, לא הוה ליה לכלול את עצמו. וכתב, דהיה אפשר לומר דיהודה בריה דרבי שמעון בן פזי היה רוצה לנסותם ועשה להם כך לראות מה הם יעשו, ואי ירצו לאכול ימנעם, והם אכלו ולא מנעם, ומוכח דדעתו דמותר לאכול. וברבינו גרשום ובתורת הבית (בית ג שער ג) ובר"ן (לט: מדפי הרי"ף) הגירסא, וקריבו ליה קניא בקופיה ואכל, וכן הגירסא בכתבי יד, ולפי זה אתי שפיר דהראיה היא מינאי בריה דרבי אמי.

ב) גמ', מתקיף לה רב אשי וכו' ודלמא פי קנה חוץ וכו'. הקשה התפארת יעקב, מאי קושיא, הא כיון דרב זריקא פשט מהתם מסתמא ידע שלא היה כך. וכתב, דמדלמא קאמר רב זריקא אלא דקריבו לן וכו', ולא הזכיר הבישול, שמע מינה דהפשיטות מהא בלבד, ולהכי מקשי דילמא נתבשל באופן המותר.

ובתוספותיו, והוסיף, דכיון שאין סתם שכירות שלשים יום, בהכרח דהיינו טעמא משום דלאחר שלשים יום נראה כשלו. וכתב הים של שלמה (סימן נג), דלפי זה אין לפרש כדפירשו בתחילת דבריהם דאין דרך לישראל יותר משלשים יום, דהא בשכירות דרך להשכיר יותר משלשים יום, אלא עיקר הטעם דשלשים יום חשוב קבוע, ונראית כשלו. וכעין זה כתב בתשובות ופסקים לחכמי אשכנז וצרפת (סימן עט), דעד שלשים יום סבורים העולם שהטלית והפונדק שאולין לו, אבל מכאן ואילך סבורין שהן שלו. ובשם רבינו אלחנן כתבו, דלאחר שלשים יום הוי קביעות, ונקבע כאילו הם שלו. (יא) בא"ד, ואעפ"כ המברך לא הפסיד. וכן שיטת הנמוקי יוסף (מנחות - הלכות ציצית יב. מדפי הרי"ף), דמברכים על טלית שאולה. וכתב העמק ברכה (ציצית אות י עמוד כד), דלהאי גיסא, הא דבעינן כסותך ולא של אחרים, אינו פסול ותנאי בגוף המצוה, דלא מיקיימא מצות ציצית בכסות של אחרים, אלא הוי תנאי בחיובא דגברי, דכסות של אחרים פטרתו התורה.

יב) בא"ד, אלא הא קמ"ל כל טלית דאשתרי בה כלאים וכו', בין ביום בין בלילה וכו'. כתבו התוס' במנחות (מ:): ד"ה תכלה, דרבינו תם סותר פירושו שם בתוס' ד"ה משום, דכתב, דכסות לילה חייב אפילו בלילה. וביארו הברכת הזבח והעולת שלמה (שם), דלפי שיטתו דכסות יום חייב אף בלילה, ודאי דאין חידוש דאינו עובר בכלאים בלילה, ובדבריו הכא משמע דסבירא ליה שאין חייבת בלילה, ואפילו הכי אין עובר על כלאים. ובצפנת פענח (פ"ג מציצית ה"ז) כתב, דלרבינו תם אף דכסות יום חייבת בלילה, מכל מקום בלילה ליכא קיום מצוה.

יג) בא"ד, ולפי זה בטלית שאולה היה אסור להציעו תחתיו. הקשה הרש"ש, מאי איריא שאולה, אפילו של עצמו נמי. וכתב, דנראה למחוק "בטלית שאולה".

יד) תוס' ד"ה כל, וא"ת והרי צדקה וכו'. כתבו תוס' בבבא בתרא (ח:): ד"ה אכפיה בשם הריצב"א, דמפרש דהא דקתני אין בית דין שלמטה מוזהרין, היינו שאינן חייבים לכופו, אבל אפשר לכופו, ומה שאמר ליה שבקוהו, היינו שאינכם חייבים לכופו, דבשאר מצוות חייבים כדאמרין בכתובות (פו.), דכופין אותו עד שתצא נפשו.

טו) גמ', כבדא מה אתון ביה. עיין מה שכתבנו לעיל (קט:): אות יג, מנין שהתורה התיירה אכילת הכבד.

טז) גמ', שם. שיטת רבינו תם בתוס' ד"ה כבדא, דהספק הוא קודם מליחה, אבל אחר מליחה ודאי שרי, דהא יצא כל דמו. והתוס' כתבו איפכא, דקודם מליחה ודאי דאסור, והספק הוא לאחר מליחה, אי אכתי יוצא דם. וכתב בחידושי הריטב"א, דמלשון רש"י ד"ה כבדא, משמע, דהספק הוא בין קודם מליחה בין לאחר מליחה. דמספקינן אם דם הכבד מותר לאחר שפירש, ואם כן מותר אף קודם מליחה, או דלמא אסור לאחר שפירש, ואם כן אסור אף לאחר מליחה. וכתבו הראש יוסף והלב אריה, דאין לומר דכוונת רש"י דוקא קודם מליחה, דאם כן הוה ליה לפרש זאת. אמנם האור זרוע (סימן תסד) כתב, דאף שאפשר לומר בשיטת רש"י דאף לאחר מליחה מספקא לן דילמא אסיר, לפי שכולו דם ויש בו דם יותר משאר בשר, ולא נפלט טוב על ידי

הלב הנמשך אליו ממקומות אחרים אינו אלא בלאו, היינו דוקא מפני שנמשך בשעת שחיטה, אבל דם סמפונות הכבד לכולי עלמא הוא בכרת. **יב בא"ד**, ועוד דסברא הוא וכו'. **הבית יוסף** (יור"ד סימן עג ס"ג) כתב, דלפירושהם לדם שבסמפונות ליכא למיחש, דכיון דצלול הוא, נורא מישב שייב ליה. אמנם **המהרש"א** כתב, דלדבריהם לאו משום סמפונות דכבד בלחוד הוא דבעי חתיכה, אלא אף משום דם דכולה כבד שלא פירש בצליה או במליחה ויצא אחר כך בבישול. וכתב, דלפי זה, "סמפונא דבליעה דמא" דנקט, היינו לאו דוקא, אלא דהכי הוא עובדא דחזא דם בסמפון דכבד.

יג בא"ד, ובה"ג כתב והיכא דלא קרעיה לקרעיה לאחר בשולו. כתב **המעדני יו"ט** (אות ג), בשם **האיסור והיתר הארוך** (שער טו סימן י), דרצה לומר לאחר **צלייתו**. וכן כתב בהערות **שער החדש על העיטור** (שער ראשון באות כט). אמנם הביא, **דבאור זרוע** הבין, דכוונת הבה"ג לאחר בישולו, וחלק עליו דלא אמרינן הכי דקורעו לאחר בישולו אלא גבי **לב דשיע**. אולם **הראב"ה** (אלף קיא) דייק כן, מדכתב "לאחר בישולו" ולא "אחר טווייתו", וכתב דדימהו ללב, והסכים עמו, עיין שם.

יד גמ', וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא. פירש רש"י ד"ה והני מילי, דטחלא אין בו דם ואפילו לקדרה שרי. וכתב **בחיידושי הריטב"א**, דמשמעות דבריו, שאין בו דם כלל, ומותר לקדרה בלא מליחה. ותמה, דקתני להדיא **בבכורות** (כא:), דדמו אסור, וכמו שכתבו **התוס'** ד"ה אבל. אמנם **תוס' לעיל** (ק"י): **ד"ה כבדא** נמי כתבו לפרש כן בפירושהם קמא, לפירוש רבינו תם, דטחול לא בעי מליחה. וכתב שם **המהרש"א**, דלפי זה צריך לומר, דהא דקתני בבכורות דדם הטחול אסור, היינו דוקא דם היוצא בעין מעצמו, ולא דם שנפלט על ידי בישול דהוי כשומנא בעלמא. [**והתוס'** (הכא) ד"ה טחול, הוי לפירושו בתרא שם]. **והמהר"ם** שוף כתב ליישב, דהא דדם הטחול אסור, היינו דווקא היוצא מגידין שבטחול. ועיין עוד באות הבאה ביאור אחר בשיטת רש"י.

טו רש"י ד"ה והני מילי, דבעי קריעה וכו' ואפילו לקדרה שרי. עיין מה שכתבנו באות הקודמת בשם **הריטב"א** לבאר כונת רש"י. אמנם **היד יהודה** (סימן יט סק"צ) ביאר בכונת רש"י, דאתא לאשמועינן תרתני, חדא, דהכחל חלוק מהכבד דאינו צריך קריעה שתי וערב. וכן שהכחל מהני ליה מליחה להתירו בקדירה מה שאין כן בכבד. עיין גם מה שכתבנו לעיל ק"י: אות טו בשיטת רש"י לגבי מליחת כבד.

טז גמ', **כבדא עילוי בשרא שרי דמא משרק שריק**. **בחיידושי הרשב"א** מבואר, **דשרי** היינו דמותר לכתחילה. [וכן משמע **ברש"י ד"ה כבדא** דכתב "דאין בכך כלום"]. אמנם **תוס' ד"ה כבדא** כתבו, דלכתחילה אסור לכולי עלמא. ומכל מקום מבואר ברשב"א דאף לפי פירושו היכא דאסרינן היינו אפילו בדיעבד, ומרימר הוא דעביד פשרה ביניהו דלכתחילה אסור ובדיעבד שרי. [נדלא כמו שכתב **המהר"ם שי"ף** (בסוגריים בתוס' ד"ה כבדא) דאי נימא דשרי היינו לכתחילה, היכא דאסרינן היינו רק לכתחילה, ומרימר פסק לחומרא בתרווייהו].

יז תוס' ד"ה כבדא, לכתחילה אסור לכ"ע וכו'. כתב **המהרש"א**, דראייתם מדקאמר רב אשי לקמן בסתמא "אימור דאמור רבנן דעבד לכתחילה מי

ג גמ', **ודילמא פי קנה חוץ לקדרה**. הקשה **בחיידושי הרשב"א**, מכל מקום, מאי מהני הא פולט אף מדפניו לתוך הקדרה. וכתב, דשמא כיון שיש לו מקום לצאת, משם הוא עושה דרכו ופולט.

ד גמ', **אי נמי מייחלט הוה חליט**. כתבו **התוס' לעיל** (י"ד): **ד"ה ונסבין**, דמוכח מהכא דדם האברים כל זמן שלא פירש שרי, דהא החליטה לא מהניא אלא שלא יצא הדם.

ה גמ', **שם**. הקשה **המהר"ח אור זרוע** (סימן קמח), לפי מה שכתבו **התוס' לעיל** (ק"י): **ד"ה כבדא** בשם **רבינו תם**, דמהני מליחה בכבד, ויודע היה הכא שרק הכבד לא נמלח כדי להראות ההלכה, והריאה וחלב מלחו, אם כן לפי מאי דמקשי עתה דאפשר דסברי דצריך מליחה, למה באמת לא חלטו הכל או מלחו הכל. וכתב, דשמא חלטו הכבד להודיע דחליטה מהני. **והמהר"ם שוף** תירץ, דאפשר דאילו מלחו הכל, לא היה נשמע דצריך מליחה, דשמא אגב שאר המחובר בו מלחוהו, אבל עתה שמלחו זה בלא זה וחזרו וחלטו, חזינן כן. אלא דהעיר, דאכתי הוה להו למלוח הכבד אחר כך לבדו. ולכך תירץ, דצריך לומר דידע שהכבד לא נמלחה, אבל שאר המחובר לא ידע, ופריך, דלמא הכל לא היה מלוח וחלטוהו.

ו רש"י ד"ה אי נמי חליט הוה מעיקרא, ונתבשל דמו בתוכו כדי שלא יפלוט עוד וכו'. וכן כתב **ברש"י לקמן ד"ה חלטי**, לגבי חליטה בחומץ, דהחומץ צומתו ושוב אינו פולט עולמית. אמנם **המאירי** (בעמוד ב, ועיין גם מאירי פסחים ע"ד): **ורבינו גרשום** פירשו, דהחליטה מהני להפליט כל דמו, כמליחה.

ז גמ', **הוה כבדא דהוה בה סמפונא וכו'**. כתב **המהר"ם שוף**, דלפי המבואר הכא דדם שבסמפונות ככנוס בכלי הוא ואסור, צריך לומר דסוגיא דלעיל דרב זריקא שדי ליה לקדירה בהדי בשר, איירי שהוציא מהן הסמפונות.

ח גמ', **קרעו שתי וערב וכו'**. שיטת הבה"ג בתוס' ד"ה וחתוכיה, דמייירי היכא דרוצה לאוכלו צלי. וכתב **בחיידושי הרמב"ן** (לעיל ק"י): דכן משמע מפירוש רש"י הכא ד"ה וחתוכא, [דכתב סתמא, כשנתנהו בתנור לצלות], וכן כתב הר"ן (לט: מדפי הרי"ף) בשיטת רש"י, דרק לאוכלו צלי שרי, אבל לקדרה עם בשר לית לן תקנתא בהכי.

ט רש"י ד"ה וחתוכא, בתוה"ד, כשנתנהו בתנור לצלות. כתב **הראש יוסף**, דמדלא פירש דמייירי בשעת מליחה מוכח דסבירא ליה דמליחה לא מהני בכבד. ועיין מה שכתבנו לעיל ק"י: אות טז.

י תוס' ד"ה וחתוכיה לתחת, לבשלו בקדרה אחר צלייתו או מליחתו איירי. כתב **הלב אריה** (לעיל ק"י): דמה שכתבו אחר מליחתו, היינו דוקא לשיטת **רבינו תם** (בתוס' ד"ה כבדא), שהמליחה מוציאה את כל דמו אם קרעו קודם מליחתו, אבל לפירוש השני (בתוס' שם), אין הכבד נותר במליחה. וכן כתב **הרא"ש** (סימן כז) להדיא דמייירי אחר צלייתו, או מליחתו לפירוש רבינו תם. וכן כתב **האור זרוע** (סימן תסד). אמנם **הראש יוסף** (לעיל שם) כתב, דמדודו התוס' דמהני מליחה אחר קריעה. וכן שיטת **הרשב"א** לעיל שם, אף שפירש כפירוש התוס' ודלא כרבינו תם.

יא בא"ד, ואי משום דם סמפונות הכבד וכו' דהוי בכרת. כתב **בשו"ת שער אפרים** (סימן פח), דאף לשיטת הרי"ף (הובא לעיל קט). אות ו) דדם שבחלל

אמור", משמע דליכא מאן דשרי לכתחילה.

(יח) גמ', דם דאורייתא. שיטת תוס' לעיל (ק:): ד"ה כבדא, דדם הכבד שפירש אינו אסור אלא מדרבנן מדלא קחשיב ליה בכריתות בהדי לב וטחול וכליות. והקשו התוס' ד"ה דם, דהכא אמרינן דהוי מדאורייתא. [ועיין מה שכתבנו בדבריהם באות טז]. ושיטת חידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א (לעיל שם) דהוי מדאורייתא. וכתב הריטב"א דהא דלא קחשיב ליה בכריתות משום דדם הכבד פשיטא ליה טפי.

(יט) גמ', שם. הרשב"א בחידושו הוכיח מכאן כפירושו השני דתוס' לעיל (ק:): ד"ה כבדא, דדם הפורש מן הכבד בודאי נאסר ולא מספקא לן אלא אי פורש דם לאחר המליחה. אמנם בחידושי הריטב"א (לעיל ק:): כתב, דאף אי נימא דהא גופה מספקא לן, אתי שפיר, דהכא אמסקנא איתמר, דסבירא להו לאמוראי שהכבד אוסרת משום דם, כפשטא דמתניתין.

(כ) תוס' ד"ה דם דאורייתא, אע"ג דאמר בהקומץ רבה דם שבשלו אינו עובר אלא וכו'. אמנם עיין מה שכתבנו לעיל קט. אות ז בשיטת רש"י דאינו אסור אלא מדרבנן. עיין שם.

(כא) בא"ד, מ"מ תחלה כשנפלט עד שלא נתבשל היה דאורייתא, ביאר בתשובות בית יעקב (סימן קעא), דכל שנפלט מהבשר קודם שהגיע לשיעור בישול והיינו כמאכל בן דרוסאי, חשיב דם גמור ועוברים עליו. וכן שיטת הרא"ה בבדק הבית (בית ג שער ג). וכן כתב הפרי מגדים (בפתיחה להלכות מליחה) להוכיח מהרשב"א במשמרת הבית. אמנם כתב, דמתוס' הכא אין להוכיח כדברי הבית יעקב, דאפשר לומר דכוונתם אם נפלט על ידי סחיטה קודם הבישול. וכן כתב בחידושי הרשב"א בשם תוס'.

(כב) בא"ד, ומיהו קשה לפי מה שפירשנו לעיל וכו'. כתבו הראש יוסף והלב אריה, דאפשר לומר דכוונת הגמ', דאי נבלע דם אחר בבשר על ידי צליה נאסר הבשר מדאורייתא, להכי אחמור רבנן הכא אף בדם כבד, מה שאין כן בכחל בכבד הקילו, דאף אם חלב ממש נבלע בבשר על ידי צליה אינו אסור מדאורייתא. [וכשיטת המאירי (לעיל קח:): והר"ן (מד: מדפי הרי"ף)]. וכדביארו הפרי תואר (סימן פו סק"ג) והחוות דעת (שם סק"א) על פי רש"י בסנהדרין (ד:): ד"ה דרך בישול, דכתב דבטיגון בשר בחלב מותר מדאורייתא, דדרך בישול אסרה תורה ולא דרך טיגון, אם כן הוא הדין לצלי. אמנם הדברי חמודות (אות רלו) הוכיח מהרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ו) דאף בצלי איכא איסור מדאורייתא, דבכלל בישול הוא. וכן לגבי טיגון שיטת המאירי (לעיל שם) דהוי בכלל בישולין.

(כג) תוס' ד"ה תותי בשרא שרי, וא"ת כחל היאך מותר תותי בשרא וכו'. בחידושי הרשב"א כתב, דבאמת מיירי אף דלא קרעו, והא דתותי בשרא שרי, משום שהשמנונית הנבלע בכחל דבר מועט הוא ואינו נראה כבשר בחלב, וכן עילוי בשרא אינו אסור בדיעבד, דחלב הנוטף דבר מועט הוא דרובו נופל באש, ובהאי גוונא לא גזור רבנן לאסור בדיעבד.

(כד) בא"ד, וי"ל דהכא גרע טפי דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וכו'. כתב הים של שלמה (סימן נה), דאין כוונתם שנשאר חלב ממש, דאם כן איך יכול לצלות בשר על הכחל הא נבלע שמנונית הבשר בחלב, אלא כוונתם כמו שכתב הסמ"ג (לאוין קלז), דאכתי יוצא ממנו

לבנונית בעין חלב ונסרך על הבשר ונראה כבשר בחלב. אמנם היד יהודה (סימן צ סק"ב) כתב, שרבינו ירוחם ביאר כוונת תוס', דבאמת נשאר חלב ממש ואפילו הכי כיון שאינו ניכר לא גזור ביה משום בשר בחלב. (כה) בא"ד, ולא מצינו בקונטרס שחולק עליו. אמנם הבית יוסף (יור"ד סימן צ סק"א) הביא מספר התרומה (סימן נו), שכתב בדעת רש"י, שמוותר רק בלא בשר, אבל עם בשר לכתחילה אסור. וכן באור זרוע (ח"א סימן תס"ג) ובמרדכי (תרחצ) הביאו מתשובות רש"י שאוסר לבשלן עם בשר. וכן כתב בספר הפרדס הגדול (סימן רמה).

דף קיא ע"ב

(כו) גמ', ואי איכא בי דוגי בשרא עילוי כבדא נמי אסיר. גירסת הפסקי רי"ד וחידושי הרא"ה והערך (ערך בי דוגי), "ואי איכא בי דוגי תותי כבדא אסיר". וכתב המוסף הערוך (על הערוך), דאף לגירסא דילן הכי הוי.

(כז) רש"י ד"ה והלכות כחל, כבר למדנו למעלה לצלי בעי קריעה שתי וערב. הקשה הבית יוסף (יור"ד סימן צ סק"א), מדוע בעינן שתי וערב, הא כתב רש"י לעיל (קט:): בד"ה הא, דלצלי לא בעינן אלא או שתי או ערב. אמנם תוס' לעיל (שם) ד"ה אינו, כתבו בשם רש"י הכא, דלצלי בעי קריעה שתי אַן ערב. וכתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ב תתכז), דכן הגירסא בספרים מדויקים ברש"י הכא. אמנם בספר התרומה (סימן נו) ובסמ"ק (מצוה ריג) והרא"ש (סימן כד) כתבו בשם רש"י, דבעי קריעה שתי וערב. וכתב הבית יוסף, דדוחק לומר דכוונתם "או ערב". אמנם המעדני יו"ט (אות ו) והפרי חדש (יור"ד שם סק"א) כתבו דכן צריך לומר.

(כח) גמ', צונן אמרי לה בעי הדחה. פירש רש"י ד"ה בעי הדחה, ההוא צונן. אמנם תוס' לעיל (ח:): ד"ה והלכתא כתבו, דקאי אסכין. והוכיחו כן מדקתני בעיא לשון נקבה. אמנם רש"י גריס בעי. והר"ן (מ. מדפי הרי"ף) כתב, דרש"י מיאן לפרש דקאי אסכין, משום דקשיא ליה, דמאחר דקיימא לן דבית השחיטה צונן הוא, ממילא אם הדיח את הסכין, רותח נמי מותר לחתוך בו, ומוכח דהכא מיירי בלא הדחת הסכין. אמנם כתב הראש יוסף, דבדעת רש"י גופיה אין לתרץ כן, דהא ברש"י ד"ה סכין פירש, דשמואל סבר דבית השחיטה רותח הוא, ולהכי לרותח לא סגי בהדחה. וכתב בדעת רש"י, דאיירי הכא בסכין שקנחו אחר השחיטה. ואפילו הכי איכא מאן דאמר דהמאכל צריך הדחה, דמחמת דוחק הסכין, נפלט קצת.

(כט) גמ', קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח. הקשה בחידושי הרשב"א לעיל (קח:), הא אמרינן (שם), דבלא ניער וכיסה לא פליט, דאין הבלוע יוצא בלא רוטב, והכא רותח סתמא קאמר אפילו יבש. ותירץ, דדוקא מאוכל אין נפלט הבלוע בלא רוטב, דהבליעה נסרכת ומתפשטת בכלה, אבל כלים בליעתן אינה נסרכת בהן כל כך אלא עומדת בתוכן, ויוצאת אפילו בלא רוטב.

(ל) גמ', שם. כתב הרא"ש (סימן כח), דמיירי דוקא בכלי שאינו מנוקב, אבל בכלי מנוקב הדם מישרק שריק ולא נבלע בקערה. אמנם בחידושי הרשב"א הביא בשם הראב"ד, דמיירי אפילו בכלי מנוקב. וכתב, דלפי זה ההיתר למלוח פעם שניה בקערה, משום דכיון דטריד הבשר למיפלט דם, לא בלע.

דלא מהני ליה הדחה, כיון שהקישות לח, ועל יד הדחה יבלע בו יותר, עוד כתב, ד"גרירה" פחותה מ"קליפה", ד"קליפה" בעינן שתוכל לינטל כולה כאחת.

(ב) גמ', קילחוי דליפתא שרי. כתבו בחידושי הרשב"א והרא"ש (סימן לא), דלפי מה שפירש רש"י ד"ה קישות, שיש שמנונית בעין, היינו על ידי הדחה. אבל הר"ן (מא. מדפי הרי"ף) כתב, דלא בעינן, לפי שאין טעם השמנונית ניכר בלפת. וכתב, דכן מטיין דברי רש"י ד"ה ליפתא.

(ג) גמ', דסילקא אסירי. כתב הרשב"א בתורת הבית (בית ד שער א), דהסילקא הוא דבר חריף קצת ולהכי יש בה כח משיכה מועט, והא דשרי בפתך בה ליפתא, לפי דמתיקות הלפת מבטלת אותו כח, ומכל מקום הדחה בעי כמו בליפתא, [עיין אות הקודמת]. וכתב הבית יוסף (סוף סימן צו), דלפי זה לא מהני פתך בה ליפתא אלא להתיר סילקא, אבל לא להתיר צנן שנחתך אחריו, משום שהצנן חריפותו מרובה, ואין כח בלפת להחליש את חריפותו.

(ד) גמ', והני מילי חי אבל צלי וכו'. כתב הר"ן (מא: מדפי הרי"ף), דחי היינו צונן וצלי היינו רותח. אמנם הרא"ש (סימן לג) כתב, דעל ידי הצליה מתרכך ובוולע אפילו כשיצטנן. וכן שיטת התוס' לעיל (צו: ד"ה עד. דכתבו, דהיינו משום דבן יונה רכיך. ובחידושי הרשב"א (לעיל עו:)) והרא"ש (פ"ד סימן ח) כתבו בשם רבינו חננאל, דהוא הדין שאר עופות. והרמ"א (סימן צא סעיף ז) כתב, דהוא הדין אפוי ומבושל. ובגליון הגרע"א (שם) מביא, שהמנחת יעקב נסתפק בכבוש.

(ה) גמ', ואי אית ביה פילי כוליה אסור. פירש רש"י ד"ה ואי, דמיירי בצלי. אבל בחי בהדחה סגי. אמנם בספר התרומה (סימן סג) כתב, דבאית ליה פילי אסור אפילו חי, וכן כתב השערי דורא (סימן כב).

(ו) תוס' ד"ה הני מילי, בתוה"ד, ובקונטרס נמי פירש וכו', כעין בשר שמולחים להצניע. כתב המעדני יו"ט (סימן לג אות ד), דמשמעות דברי התוס', דרש"י לא פליג אשיטת ר' יעקב ישראל. אמנם כתב, דבקיזור פסקי הרא"ש ובטור (יור"ד סימן צא ס"ה) משמע דפליגי. ולכך כתב דלעולם פליגי, והא דתוס' עבדי להו חדא שיטתא, משום דתרווייהו שוים דלא כרבינו תם.

(ז) גמ', כבר שחתך עליה בשר וכו'. שיטת תוס' לעיל (יד). ד"ה יושבין, והרא"ש (פ"א סימן יט), דמיירי שלא נצלה כל צורכו, והכבר אסור משום דהוי דם גמור, והבשר מותר לפי שדם איברים שלא פירש מותר. וכן שיטת הסמ"ג (לאוין קמג) שהוסיף, דמיירי אף בצלאו כל צרכו, משום דחיישינן שיצא על ידי דוחק הסכין. אמנם בחידושי הרמב"ן והרשב"א והר"ן (מא: מדפי הרי"ף), פירשו בשם הראב"ד, דהדם שפירש אסור משום מראית העין, ורב אכיל ולא חייש למראית העין. והר"ן כתב בשם הראב"ד, דכל שנצלה בשיעור מאכל בן דרוסאי, אין בו כבר איסור דם. אבל הרשב"א כתב, דלפירוש הראב"ד מיירי בבשר שנצלה לגמרי, ומשום הכי לית בה אלא משום מראית העין.

(ח) גמ', אלא אמר רב אשי וכו'. כתב בחידושי הרשב"א, דרב אשי התיר דוקא לאחר שתעלה תמרתו, דבספיקא שמא לא נצלה חלק העליון, שרינן בכהאי גוונא, אבל כל היכא שלא עלתה תמרתו איכא ודאי דם, ואין להתיר

(לא) גמ', דהיא פינכא כו' דמלח בה בישראל. כתב הר"ן (מ: מדפי הרי"ף), דלא היה מנוקב. וביאר המעדני יו"ט (אות ע), דהוצרך לומר כן, משום דאם היה מנוקב, לא הוה ליה לתברה, שהרי יכול היה לקיימה למלוח בה. והקשה הר"ן, מכל מקום אמאי תברה, הא יכול היה לנקבה ולמלוח בה בשר. ותירץ, שאין נוח לנקוב קדירה של חרס, שנשברת בנקיבתה.

(לב) גמ', דגים שעלו בקערה וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דאף דטעם הבשר שבדגים (אף שהוא טעם שני) חשיב טעם גמור, כדחזינן לענין קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב, הכא שרי, משום שאין כח בטעם שני לתת טעם באחר, ואף דהחלב נותן טעם בדג, לא אסרה תורה אלא כשנתנו הבשר והחלב טעם זה בזה, אבל הכא רק החלב נותן טעם בבשר. ולפי זה כתב, דהא דמדמינן לה לשייפא בצעא, מיירי שהיה מעורב בה דבר מר, ולא שהיה עיקר ממשו ממנו, וכיון שנתן טעם בבשר היה נותן טעם בר נותן טעם. אמנם בשו"ת הגרע"א (קמא סימן רו) הוכיח מתוס' בזבחים (צו. ד"ה ואם [וכן מתוס' הכא ד"ה הלכתא]), דטעם היוצא מהטעם הראשון אכתי חשיב לטעם, אבל לאחר שנכנס לחתיכה מתבטל, ומעתה לא שייך שיחול איסור בשר בחלב.

(לג) גמ', שם. כתב הבית יוסף (יור"ד סימן קה סק"א), דהסמ"ק מדייק מלשון "דגים שעלו", דהיינו דוקא בדיעבד, אבל לכתחילה לא יעלם בקערה של בשר על מנת לאכלם בכוח. אמנם בשם בעל התרומה כתב, דמותר לאכול אפילו לכתחילה. והדר"מ (שם סק"ב) תמה, דבודאי לא מתיר לכתחילה.

(לד) גמ', חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא וכו'. הקשה הריטב"א, אם כן היאך אמר שמואל, "לרברך יהיבנא ואכל". וכתב, דיש לומר דמגוים היה בדבריו, שאילו היה נותן לרב היה אוכל, כלומר, שהיה מקפחו בדברים עד שיאכל. ובשם רבו כתב, ד"רברך" דקאמר, לא כיוון לרב, אלא לאחד מרבותיו. ודלא כרש"י ד"ה לרברך, שפירש דהיינו רב. והבאר שבע כתב, דאפשר שנתן שמואל לרב לאכול ואכל, ושמואל חשב שאכל אף על פי שידע, אבל באמת רב לא ידע, ומשום הכי אמר שלא היו דברים מעולם. עיין עוד שם.

(לה) תוס' ד"ה הלכתא, בתוה"ד, בשם רש"י וכו' אבל נתבשלו אסור. המרדכי (תשי) כתב בשם הראב"ה, דלרש"י דוקא צלי שרי אבל בישול אסור. והקשה הראב"ה, אם כן מאי מייתי ראייה מדרב, הא התם רמו ליה בשוליה ואיך מוכיח על צלי. ותירץ, דהכי קאמר, מדיהיב טעמא כולי האי, הבין רב שאילו היה בצלי היה מרגיש נמי בטעמו. ולפי זה אין חילוק לרש"י אם הוא על האש או לא, אלא דרך בישול או צליה. [אמנם בתוס' מוכח לא כן, מדהוכיחו להלן מתנור שטחו שהפת נאסרת אף ששם היתה אפיה, משמע שלמדו דלרש"י דוקא עלו שאחד מהם קר שרי ובשניהם חמים אסור].

(לו) גמ', צנן שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכוח. שיטת הרא"ש (סימן לא), דנאסר בכדי קליפה. והר"ן (מא. מדפי הרי"ף) הביא דעת הראב"ד, דנאסר כדי נטילה. ובחידושי הרשב"א כתב דכולו נאסר, דחריפות הצנן בלע טפי מרתיחת אש.

דף קיב ע"א

(א) גמ', אבל קישות גריר לבי פסקיה. כתב הר"ן (מא. מדפי הרי"ף), דמשמע

הדרך היוזמי

מסכת חולין דף קיב - דף קיג

יט תשרי - כ תשרי התשע"ב

דף קיג ע"א

א) גמ', כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל. הקשה בחידושי הרשב"א, אמאי שרי, הא מלח שעל גבי דג טהור מודבק הוא גם על הטמא והוה ליה כשניהם מלוחין. וכתב, דשמא מיירי בשקדם וסילקו קודם שיעור מליחה, דבהאי גוונא לא הוי כרותח. אמנם הקשה, דאם כן לא הוה ליה למיסתם מלפרש לה בהדיא. והר"ן (מב. מדפי הרי"ף) כתב, דמיירי הכא שלא נגעו זה בזה, אלא עומדין בסמוך באופן שפליטן נוגעת זו בזו.

ב) תוס' ד"ה טהור, גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר וכו'. שיטת הרשב"א (תורת הבית ב"ד ש"א), דאמנם היכא דהטהור מליח והטמא תפל אין חילוק בין עילאה לתתאה, אבל בטמא מליח וטהור תפל דקתני דנאסר התפל, היינו דוקא אם הטמא למטה, אבל אם היה הטמא המלוח למעלה, לא נאסר הטהור, דאין המלח עדיף מחום שעל ידי האש, וכיון דבחום שעל ידי האש אין העליון החם אוסר התחתון, הוא הדין במליח.

ג) בא"ד, שם. כתב הבית יוסף (יור"ד סימן קה ס"א) בשם הסמ"ק, דהיינו טעמא, דלעולם אין האיסור נפלט ונבלע בהיתר, אלא אם כן יש כח באיסור עצמו מחמת מליחה או חמימות האור, אלא דעדיין יש חילוק, דמחמת האור, אותו שגובר מרתיח את חברו או מצננו, אבל מחמת מליחה אין כח בתפל לבטל כח המליחה, וכן אין כח במליח לעשות הטפל מליח, ולהכי לא אזלינן אלא בתר האיסור.

ד) גמ', מולחו יפה יפה. הרא"ש (סימן מג) כתב, דצריך לפזר עליו מלח הרבה, עד שלא ישאר בו מקום בלי מלח. אבל דעת הרשב"א בתורת הבית (ב"ג ש"ג) דסגי שיפזר המלח, עד שלא יהא נאכל מחמת מלחו.

ה) גמ', ומדיחו יפה יפה. פירש בחידושי הרמב"ן, דהיינו שתי הדחות, אחת בכלי מנוקב להעביר המלח שעליו, ואחת באינו מנוקב להעביר טיפות הדם שעליו. והרא"ש (סימן מד) כתב, דבעי שתי הדחות, אחת להסיר את הדם מהבשר, והדחה שניה להסיר מים הראשונים שנגעו בדם ונאסרו. והאור זרוע (הלכות מליחה סימן תעד) כתב, דצריך שלש הדחות, אחת להסיר לכלוכי הדם הדבוקין בו, והדחה שניה כדי להסיר מעליו את המים המלוכלכים מההדחה ראשונה, והדחה שלישית כדי להסיר מעליו מי הדחה השניים שנגעו במי ההדחה הראשונים.

ו) גמ', מדיח ומולח. כתב הר"ן (מב. מדפי הרי"ף) בשם הרא"ה, דטעמא דבעינן הדחה קודם המליחה, כדי להעביר הדם היבש שעל פני הבשר, דאין מלח מפליטו, ושמא אחרי שינוח הבשר מלפלוט דם וציר, יהא ניתך הדם ויבלענו. והר"ן כתב, שהוא לרכך הבשר שיצא דמו על ידי המליחה.

ז) רש"י ד"ה ומנפיץ, בתוה"ד, אבל מלח דקה וכו'. שיטת הרמב"ם (פ"ו ממאכלות אסורות הי"א), דאין למלוח במלח דק כלל כיון שנבלע ולא מפליט הדם. ובחידושי הרמב"ן והר"ן (מב. מדפי הרי"ף) כתבו, דיש מפרשים שלא היה מדיחו אלא מנפץ המלח, וכל זה במלח גסה, אבל בדקה לא מהני שאינו מתנפץ יפה ובעי הדחה. ובשם הראב"ד פירשו, דבמלח גסה על ידי הניפוץ יכול להדיחו פעם אחת בכלי שאינו מנוקב, מה שאין כן במלח דק, בעי הדחה קמייתא להסיר המלח בכלי מנוקב שלא יאסרו המים ויחזרו ויבלעו בבשר, והדחה שניה בכלי שאינו מנוקב, להסיר הדם שעל הבשר.

על ידי מלח. אמנם הרי"ף (מא: מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פ"ו ממאכלות אסורות הט"ו) פסקו כרב אשי ולא הביאו דברי רב פפא כלל. וכתב המגיד משנה, דסברי דאף קודם שתעלה תמרתו שרי על ידי מלח.

ט) תוס' ד"ה תרי, בתוה"ד, ולא דמי לאפשר לסחטן דהתם אין האיסור יוצא לגמרי אלא שמתבטל. אמנם שיטת הר"ן (מד. מדפי הרי"ף), דאי נימא דאי אפשר לסחטו אסור, היינו אפילו אם יצא האיסור לגמרי, לפי שכבר חל איסור על החתיכה.

דף קיב ע"ב

י) תוס' ד"ה דגים, בתוה"ד, ונראה דאין העופות נאסרים וכו'. הרא"ש (בפסקיו סימן לו ובתוספותיו) הביא, דכן פירש רבינו שמואל, דאף עופות אסורים, לפי שהדגים שנאסרים נעשים נבלה וחורין ואוסרין את העופות.

יא) תוס' ד"ה ודגים, בתוה"ד, ופירושו תימה כשמואלין הרבה חתיכות יחד וכו'. הר"ן (מב. מדפי הרי"ף) הקשה, דלפירוש רש"י יהיה אסור למלוח חתיכת בשר גדולה יחד עם חתיכה קטנה, דחתיכה קטנה גומרת לפלוט דמה קודם לגדולה. ותיירץ, דאף שהחתיכה הקטנה גומרת לפלוט דם קודם לגדולה, עדיין פולטת ציר, וכל זמן שפולטת ציר אכתי אינה בולעת דם. וכמו שכתבו תוס' להלן.

יב) בא"ד, ונראה דהיינו טעמא משום דדם מישרק שריק במליחה כמו בצליה. כתב האור זרוע, דמרש"י משמע דסבירא ליה דלא שריק על ידי מליחה כמו על ידי צלי. וכן כתב בחידושי הרמב"ן דלא מסתבר לומר כן, דדווקא בצלי מישרק שריק, משום שיש בכוח האש להפליט, ובכך גורם שהדם שנפלט אינו נבלע.

יג) בא"ד, ומיהו היכא דאיכא גומות וכו', קשה למה יהיו מותרין וכו'. הרא"ש (בפסקיו סימן לו ובתוספותיו) כתב, דנשאל רבינו שמואל על דבר זה, והשיב, דכיון דדם האיברים דרבנן, אין להטריח יותר מדאי, כיון דעשה כתיקון חכמים למלוח בכלי מנוקב, דבכל גוונא אי אפשר שלא ישאר ציר מועט בין חתיכה לחתיכה. אמנם הרא"ש תמה עליו, דדם האיברים אחר שפירש אסור מדאורייתא.

יד) תוס' ד"ה ורוטבן, וא"ת תיפוק ליה ממשרת וכו'. כתב בחידושי הריטב"א, דודאי דברייתא זו אתיא אף למאן דאמר טעם כעיקר לאו דאורייתא, והיינו משום דכל שהטעם עומד בעצמו שלא נבלע, לכולי עלמא אסור, דלא נחלקו אלא כשנבלע הטעם בדבר אחר.

טו) [בא"ד, דס"ד דבשתיה לא מיחייב כיון דאכילה כתיבא ביה. תוס' לקמן (קכ:)] ד"ה היכא כתבו, דאיכא נמי חסרון, דבכל איסורי תורה לא אסרה תורה אלא האיסור כשהוא בעין, ואם נשתנה אינו אסור. ולפי זה מבואר דאף טעם זה גרע מטעם כעיקר].

טז) תוס' ד"ה וקיפה, בסוה"ד, ומיהו לא היה לו לומר הנקפה. ביאר המהר"ם, דהיינו משום דאתא לאשמועינן דשתיה הוי כאכילה, וכשנקפה לא הוי שתיה כי אם אכילה. והלב אריה כתב, דאין כוונת רש"י נקרש, אלא ששוקע לשולי הקדירה, מלשון "קפא תהומא" דמסכת סוכה (גג.). וכמו שכתב רש"י לקמן (קכ.) ד"ה קיפה, שצולל ליסוד הקדירה.

כלל, מה שאין כן מי חלב שאסור מדרבנן.

טז) **גמ'**, קסבר שמואל איסור חל על איסור ואיסור חלב וכו'. הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ו) כתב, דאין בזה לא איסור כולל ולא איסור מוסיף. ותמה בחידושי הגרע"א, הא איכא איסור כולל, דהחלב בודאי נאסר דלא היה בו איסור מתחילה, ולא הוי איסור חל על איסור, וכיון שכן אף הבשר צריך להיאסר באיסור כולל. ותירץ, דהבשר והחלב הוי שני ענינים נפרדים, דהחלב נאסר מחמת טעם הבשר שנכנס בו, וטעם החלב שנכנס לבשר אוסר הבשר, הלכך לא חשיב כולל. והקובץ הערות (סימן לב אות ב') תירץ, על פי מה שכתבנו לעיל (קיא: אות לב) בשם הרמב"ן, דלא נאסר בשר בחלב אלא היכא דשניהם נאסרים, והכא כיון דאין הבשר נאסר, אף החלב לא נאסר וליכא כולל. ועיין שם.

יז) **גמ'**, וסבר שמואל איסור חל על איסור וכו'. כתבו התוס' לעיל (קא.). ד"ה איסור, דמבואר הכא, דאיסור הנאה לא חשיב איסור מוסיף דאי חשיב מוסיף לא קשיא מידי, דדילמא איסור מוסיף אית ליה ואיסור כולל לית ליה. והרמב"ם בפירושו המשניות כריתות (פ"ג מ"ד) ביאר טעמא דלא הוי מוסיף, דלא נאסרה ההנאה אלא מחמת שאסר הכתוב אכילתו, וכל שלא חל איסור אכילה לא חיל איסור הנאה. אמנם בחידושי הרמב"ן כתב, דסוגיא דהכא לא סברה דאיסור מוסיף חל על איסור.

יח) **גמ'**, שנאמר ומתו בו וכו'. כתבו התוס' לעיל (קא.). ד"ה בנטמא, דמהכא ילפינן דאין איסור חל על איסור בכל התורה כולה. נוהיינו למאן דאית ליה דאין איסור חל על איסור אף באיסור כולל, דהא הכא כולל הוא, כדאמרין לעיל (שם).

דף קיד ע"א

א) **תוס' ד"ה כיון**, תימה אימא איפכא וכו'. הריטב"א תירץ, דלא אמרינן איפכא אף דהוי לחומרא, דעדיף שלא יסתור הכלל דאין איסור חל על איסור. וכן כתב המהר"ם שיף.

ב) **גמ'**, מיתבי המבשל במי חלב וכו'. כתב המהרש"א, דאף דאיכא למימר דדוקא אבישול מחייב התנא ולא אאכילה, מכל מקום תיקשי ללישנא קמא, דכיון דאאכילה לא לקי אבישול נמי לא לקי. אמנם הגרע"א בגליון השו"ע (יור"ד פ"ז, ו) הוכיח מרש"י ד"ה הפגול דלא כמהרש"א, דכתב, דחוינן מהכא דמרבויא דגדי נפקא לן דחייל על כל איסורין. ולכך כתב לתרץ, דעל כרחך הא דקתני "המבשל" היינו "האוכל", דהא קתני פטור ומשמע דאיסורא איכא, והיינו דוקא באכילה ולא בבישול, כמו בחיה ועוף דרבנן, שאין איסור בישול. אמנם מדברי הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ו) הוכיח, דאף בבישול איכא איסורא במי חלב.

ג) **תוס' ד"ה המבשל**, בתוה"ד, דהא כותח מנסיובי דחלבא וכו'. אמנם הרא"ש (סימן נא) כתב לדחות ראייתם, דבאמת נסיובי הוי חלב מדאורייתא, ומי חלב היינו שהוציאו ממנו את כל האוכל ולא נשאר אלא מיא בעלמא. ולפי זה אין ראייה מכותח דאסור מי חלב מדרבנן.

ד) **גמ'**, מי חלב הן כחלב וכו' אמר ריש לקיש לא שנו אלא להכשיר את הזרעים וכו'. כתב הרא"ש (סימן נא) דה"ר שמחה, הוכיח מהא דמי חלב

ח) **גמ'**, אין מניחין בשר מליח אלא ע"ג כלי מנוקב. כתב הר"ן (מב: מדפי הרי"ף), דמדקאמר אין מניחין ולא קאמר אין מולחין, משמע דאף לאחר מליחה אין מניחין, וכן מסקנת חידושי הרשב"א. אמנם גירסת רש"י לעיל (קיב:) ד"ה אפילו עופות ועופות, אין מולחין.

ט) **גמ'**, חד נמי פריש מהאי גיטא וכו'. תוס' לעיל (יג.). ד"ה ונסבין כתבו, דבשר שלא נצלה כל כך מותר לאכלו אף על פי שנפלט מבפנים מצד זה לצד זה, דאינו אסור עד שיצא לחוץ, ולפי זה כתבו, דהכא רצה לומר שיוצא לחוץ לגמרי. ועיין עוד אות הבאה.

י) **גמ'**, איבעיא להו וכו', הא לדיריה שפיר דמי או דלמא לדיריה נמי אסור תיקו. שיטת תוס' לעיל (יד.). ד"ה ונסבין, דדם האיברים שלא פירש לחוץ, אף שפירש ממקום למקום מותר. וכתב הב"ח (יור"ד סימן סז סק"ד), דלפי זה צריך לומר דספיקא דהכא אינו אלא לקדירה, דאסור מספק שמא אין כל דמו יוצא על ידי מליחה, ועל ידי בישול הוא יוצא לחוץ ואסור. אבל גירסת הרי"ף (מב: מדפי הרי"ף) הכא, "מי שרי למיכל מינה באומצא או לא". וכתב הר"ן (שם), דלגירסא זו, היא גופה מספקא לן, היכא דפירש דדם ממקום למקום אי הוה כדם איברים שפירש דאסור, אי לאו. והוסיף, דלהאי גירסא, דוקא באומצא מיבעיא לן, אבל על ידי מליחה פשיטא דשרי, דמליחה מפיק ליה לדמא.

יא) **רש"י ד"ה מותר**, בתוה"ד, ובאכילה מיהא אסור משום איסור טומאה. כתב הש"ך (יור"ד סימן פז סק"ג), דמשמע מרש"י, דבטמאה אין איסור בשר בחלב אפילו מדרבנן, דכיון דבלאו הכי אסור משום טמא לא גזרו בו חכמים. אמנם שיטת הב"ח (יור"ד שם סק"א), דיש בטמא איסור בשר בחלב מדרבנן.

דף קיג ע"ב

יב) **תוס' ד"ה אלא**, טובא כתיבי אלא כל הנהו דרבקה חשיב להו כחד וכו'. וכן כתב הריטב"א, וביאר, דהיינו משום דכיון דעל ידי סיפור הוא. אמנם תוס' ביומא (ס.) ד"ה תרי כתבו כן אף לענין תרומת הדשן, וביארו דכיון דנכתב במקום אחד פעמיים הוי כמיעוט אחר מיעוט, דאינו אלא לרבות.

יג) **תוס' ד"ה עזים העזים**, תימה דבחד מיעוטא סגי וכו'. התוס' בפסחים (כו.) ד"ה כתיב, תירצו, דבעינן תרי מיעוטינן, משום דאי הוה כתיב מיעוט אחד בלבד, לא הוה ממעטינן אלא מה שלא נראה כל כך לאסור.

יד) **גמ'**, גדי להוציא את הדם. כתב המגיד משנה (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ו), דמשמע ברמב"ם (שם), דמכל מקום איכא איסור דרבנן בבישולו. ותמה הגרע"א (בגליון שולחן ערוך יו"ד פז סעיף ו), דמאי שנא דם מבשר בהמה טמאה דמותר בישולו בהנאה. ועיין באות הבאה.

טו) **גמ'**, בחלב אמו ולא בחלב זכר. כתב המגיד משנה (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ו), דמשמע ברמב"ם (שם), דמכל מקום איכא איסור דרבנן בבישולו. וכן במי חלב דקתני לקמן (קיד.) דמותר מדאורייתא בבשר. והקשה הגרע"א (בגליון שו"ע יו"ד פז ס"ו), דמאי שנא מבשר חיה ועוף דשרי בבישול והנאה כיון דהווי דרבנן. וכתב בשם התפארת למשה, דהכא שאני, דהם מיני בהמה טהורה דנאסר מדאורייתא. אמנם הדרכי משה (שם סק"ה) כתב בשם האיסור והיתר הארוך, דחלב זכר מותר אפילו מדרבנן דלא חשיב חלב

במין אמו. ותמה הבנין ציון (בחידושו לחולין), אמאי הוצרך לפרש כן, הא אמרינן בסנהדרין (נח:), דהעבד נושא את אמו.

(י גמ', דהא חיטי ושערי בכרא ולא מיתסרו. כתב הראש יוסף, דמשמע דבכהאי גוונא אם יניחם בקרקע, דהיינו בגוונא שעדיין לא השרישו עובר משעת זריעה. וכן כתב החזון איש (כלאים סימן ב סק"ד), דאם זרע כלאים וחשב להניחם בקרקע שישרישו, חייב אף אם לבסוף הוציאם קודם השרשה. ורק אם חשב בשעת זריעה לעקרם קודם השרשה, מותר מן התורה.

(יא) רש"י ד"ה הרי הוא, בתוה"ד, כגון על ידי קטן או ע"י עובד כוכבים. כתב המנחת חינוך (מצוה יח אות ט), דהיינו דוקא על ידי מעשה אדם, אבל בגוונא דממילא לא. ותוס' תמורה (ד: ד"ה רבא כתבו, דאפילו נפל הבשר מאליו לחלב נחשב כל שתעבתי.

(יב) גמ', רבי יהודה אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה. פירש רש"י בפסחים (כא: ד"ה דברים, דכך מצותה ולא יתננה לנכרי ולא ימכרנה לגר. אבל הרמב"ם (פ"ג מוכיה ומתנה הי"א) כתב, דלגוי לא שרי אלא במכירה ולא במתנה, אבל לגר מותר בין בנתינה בין במכירה.

(יג) גמ', שם. הקשו התוס' בעבודה זרה (כ: ד"ה רבי יהודה, לרבי יהודה למה לי "לא תחנם" לאסור מתנת חנם לגוי, תיפוק ליה מהכא. ותירצו, ד"לא תחנם" איצטריך ליתן בו לאו, והכא איצטריך לעשה, או לגלות על נתינה דגר שהוא מתנה ממש ולא נתינה בדמים.

(יד) תוס' ד"ה עד שיפרוט, בתוה"ד, ודווקא בא"י שאין עובדי כוכבים מצויין שם וכו'. כתב התוספות הרא"ש, דבאמת אין כוונת הגמ' שצריך להקדים נתינה לגר למכירה לגוי, אלא כוונתה שיש להקדים את הגר לפני הגוי הן בנתינה הן במכירה, והא דקתני להקדים נתינה לגר למכירה לגוי, לישנא דקרא נקטי דכתיב "נתינה" בגר ו"מכירה" בגוי.

(טו) תוס' ד"ה רבי יהודה, בתוה"ד, וא"ת והתנן שולח אדם וכו'. בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן ח) תירץ, דמייירי בגוי שאינו עובד עבודה זרה דבכהאי גוונא שרי. אמנם הבית יוסף (ח"ו"מ סימן רמט סק"ב) כתב, דאסור לתת מתנה אף לגוי שאינו עובד עבודה זרה.

מכשירין דמי חלב הוו כחלב, והא דאין בהם איסור בשר בחלב, הוא מדכתיב בחלב "חלב אמו" דמשמע דאינו אסור אלא כשהוא עדיין מעורב כמו שיצא מאמו, ולא כשהפרידוהו מהחלב. ולפי זה כתב, דכי היכי דגמרינן בבכורות (ו: דאין בחלב איסור אבר מן החי הוא הדין במי חלב. אמנם בשם הרמב"ם כתב, דמי החלב אסורין משום אבר מן החי, דאינן בכלל היתר החלב, וכן כתב היראים (סימן שיב), דמי החלב אסורין משום אבר מן החי, מדאמרינן הכא דלא חשיב חלב לגבי איסור בשר בחלב. וכתב בשו"ת החתם סופר (יור"ד סימן ע), דלפי זה צריך לומר, דהא דמי חלב מכשירין אף דאינן בכלל חלב, משום דלענין הכשר כיון דשייך לשתותם חשיב בכלל חלב. ועיין שם.

(ה) רש"י ד"ה בחלב אמו, בתוה"ד, ובשר חיה ושאר בהמות מגדי יתירא נפקי לאיסורא וכו'. הקשה התוספות הרא"ש, הא אכתי כיון דמרבי מגדי יתירא כל בהמות, למא לי לרבווי פרה ורחל, הא אמו כתיב. ותירץ, דכיון דלא נפקי ממשמעות של גדי אלא מיתורא, איכא למימר דלא נתרבו אלא שלא לבשלם בחלב אמו של גדי.

(ו) תוס' ד"ה בחלב פרה, בתוה"ד, אבל פרה בחלב עצמה וכו'. כתב המהר"ם, דאין כוונתם לחלב עצמה ממש, דהא לקמן (עמוד ב') קאמר היא עצמה בחלבה מנין וכו', אלא כוונתם פרה בחלב שהיא מינה.

(ז) בא"ד, ובחנם דחק בקונטרס וכו'. כתב המהרש"א, דלשיטת רש"י דהך ברייתא סברא דגדי דווקא, ומהאי קל וחומר ליכא למילף בחלב פרה ורחל אלא כשאינו מינו, צריך לומר, דפרה ורחל במינו, יליף לה במה מצינו מפלגא דדינא משאינו מינו, וכי פרכת מה לשאינו מינו שנאסרה בהרבעה, מינו דגדי יוכיח, ותו ליכא למיפרך מידי.

(ח) תוס' ד"ה פרה ורחל, וא"ת חיה ועוף וכו'. כתב המהרש"א, דלא קשיא להו דבהמה טמאה תוכיח לכולי עלמא. משום דאיכא למימר, דמה לבהמה טמאה דאין איסור חל על איסור, ומדלא לקי אאכילה, אבישול נמי לא לקי.

דף קיד ע"ב

(ט) גמ', עבד בן שפחה וכו' ומותר פרי עם האם. כתב רש"י ד"ה עבד, דמותר

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרק היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 – 10:30 בבית הכנסת שע"י "קהילת אשכנז" החוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©